

Evde Doğumda Metaforik Bir Bağlam: Doğum Yaptıran Kadınlar*
A Metaphorical Context at Home Birth: Women Who Give Birth

** **Gülşen ÇALIŞ** **Süheyla ALTUĞ ÖZSOY**

¹ Ordu Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ordu, Türkiye

² Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Bu çalışma Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek lisans tezi kapsamında yapılmıştır.

Öz

Amaç: Bu çalışmada; evde doğum yapan kadınların, doğumlarını yaptıran, yardım eden kadınlara yönelik metaforik algılarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi ve fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Bu çalışmanın örneklem seçiminde, amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçütleri sağlayan 20 kadın ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Veriler “Evde Doğum Yapan Kadınları Tanıtıcı Bilgi Formu” ve yarı yapılandırılmış “Derinlemesine Bireysel Görüşme Formu” olarak 2 form ile toplanmıştır. Evde doğum yapan kadınlara “evde doğumunuzu yaptıran kadını tanımlamak isteseyiz nasıl tanımlarsınız?” şeklinde açık uçlu soru yöneltilmiştir. Veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışmaya katılan 20 kadının yaşları 25 ile 50 arasında değişmektedir. Evde doğum yapan kadınların, doğumlarını yaptıran, yardım eden kadınları 5 kategoride değerlendirdiği görülmektedir. Bunlar; “yardım sever, yardımcı olarak doğum yaptıran kadınlar”, “güler yüzlü, sıcakkanlı, samimi olarak doğum yaptıran kadınlar”, “bilgili, deneyimli olarak doğum yaptıran kadınlar”, “Açıklayıcı, bilgi verici olarak doğum yaptıran kadınlar”, “Güven verici, tanıdık, bildik kişiler olarak doğum yaptıran kadınlar” kategorileridir. Bu kategorilerin evde doğum yapan kadınlarda oluşturduğu metaforik bağlam ise “anne”, “melek”, “nur”, ve “ebe” olarak tanımlanmıştır. Çalışmaya katılan kadınlardan bazıları birden fazla metafor kullanmışlardır. Evde doğum yaptıran kadınların en sık kullandığı metafor anne olup frekansı 18’dir. Anne metaforunun frekansının fazlalığı kavramsal kategorilerde tüm kavramları karşılıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Kavramsal kategori ve metaforlar arasında bağlam; evde yapılan doğumda, doğum yaptıran kadınların nasıl algılandığı, imgelendiği ve anlamlandırıldığını ortaya çıkarmaktadır. Çalışmada ortaya çıkan bu kavramsal kategoriler DSÖ’nün küresel olarak önerdiği “saygılı anne bakımı” kavramına entegre edilirse doğum yaptıran sağlık personellerine kazandırılacak yeterlilikler ve farkındalıklar ile sağlık kurumları, kadınlar için “konforlu doğum”, “saygılı doğum”, “insan onuruna yakışan doğum”, “insan hakkını ihlalsiz doğum” sunulan merkezler olarak hizmet verebilir.

Anahtar Kelimeler: Evde doğum, doğum, metafor, nitel çalışma, fenomenoloji

* Geliş Tarihi: 06.03.2021 / Kabul Tarihi:26.06.2021

** Sorumlu Yazar e- mail: gulsencalis81@gmail.com

Atıf; Çalış, G., Özsoy, S.A. (2021). Evde doğumda metaforik bir bağlam: Doğum yaptıran kadınlar; Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 3(2): 120-132.

Abstract

Objective: the aim of this study was to reveal the metaphorical perceptions of women who give birth at home towards women who give birth and help.

Material and method: This study were used qualitative research method and phenomenology pattern. In the sample selection of this study was used criteria sampling method from purposeful sampling method. In-depth interviews were conducted with 20 women who provided the criteria. The data was collected through 2 forms as “Information Form identifying women giving birth at home” and semi-structured “in-depth individual interview form”. How would you describe a woman who gave birth at home to women who gave birth at home? the open-ended question was asked. The data was evaluated by content analysis.

Results: The ages of 20 women who participated in the study varied between 25 and 50 years. Women who gave birth at home, giving birth, helping women were evaluated in 5 categories. These are; “helpful, helpful women”, “friendly, warm-blooded, sincere women”, “knowledgeable, experienced women”, “descriptive, informative women”, “reassuring, familiar, familiar women” categories. The metaphorical context of these categories in women who gave birth at home was defined as “mother”, “Angel”, “Light”, “Midwife”. Some of the women involved in the study used more than one metaphor. The most common metaphor used by women who give birth at home is mother, whose frequency is 18. The height of the frequency of the mother metaphor was due to the fact that it met all concepts in conceptual categories.

Conclusion and recommendations: Between conceptual categories and metaphors, the context reveals how women who give birth at home are perceived and made sense. Globally recommended that arise in the study of the conceptual categories WHO “respectful mother care” birth to the concept of integrated medical personnel who had to be provided to competencies and awareness, the health care institutions, facilities for women, “comfortable birth”, “birth respectful”, “decent birth’ of human rights violation-free balance birth” presented can serve as centers.

Keywords: Home birth, birth, metaphor, fenomenoloji, qualitative research

GİRİŞ

Metafor Yunanca "Metaphrein" ya da "Metafora" köklerinden türemiştir. "Meta" değiştirme, "phrein" ise taşımak anlamındadır (Levine, 2005). Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde "benzetme, eğretilme" anlamında kullanılırken; Arapça'da "mecaz" olarak tanımlanmıştır. Mecaz, "başka anlama gelecek şekilde kullanma" dır (TDK, 2020).

Lakoff & Johnson (2003); insan açısından metaforu "şiiresel hayal gücü ve retorik gelişmenin bir sonucu" olarak ele almıştır (Lakoff & Johnson, 2003; Gallese & Lakoff, 2005). Metafor, bir olgunun başka bir olgu ile tanımlanması ya da benzediğinin açık veya örtük bir biçimde ifade edilmesidir (Lakoff & Johnson, 2003). Ayrıca soyut, karmaşık ya da kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada faydalanılabilecek en güçlü zihinsel araçlardır (Yob, 2003). Bir metafor kişinin düşünce sisteminden başka bir düşünce sistemine hareket etmesini sağlayarak, olgulara bakış açısını değiştirip, düşüncenin bağlamından ayrılmadan farklı yansıtılmasını sağlayabilir. Bu nedenle, metafor kullanırken metaforun konusu, metaforun kaynağı ve metaforun kaynağından metaforun konusuna yüklenmek istenilen, düşünülen özellikler bir arada bulunmalıdır (Lakoff & Johnson, 2003). Son yıllarda bilişsel metafor teorisi' nin etkisiyle kavramların ve olguların anlamı ve algılarını derinlemesine incelemek için metaforlar araştırılmaya başlanmıştır (Morgan, 1997).

Doğum fizyolojik bir süreç olarak aile yaşamında büyük önem taşıyan, içinde kadının kendi ritmini yakalığı bir olgudur (ACOG, 2017). Bu olgusal eylem sırasında sunulan bakım, annenin ve bebeğinin sağlığını, kısa ve uzun vadede, fiziksel ve duygusal olarak etkileme potansiyeline sahiptir (NICE, 2014). Doğum sürecinin tam potansiyeline ulaşması için olumlu bir doğum deneyiminin yaşanması gerekir. Olumlu doğum deneyimi doğumda, kadınların hayatta kalma içgüdüsünü desteklemektedir (Odent, 2011).

Genel bir kabul olarak doğumun sağlıklı bir ortamda, nitelikli sağlık personelleri eşliğinde gerçekleşmesi gerektiği belirtilmektedir. Dünyada 2014-2019 yılları arasında yaklaşık doğumların %81'inin vasıflı sağlık personelinin eşliğinde gerçekleştiği bilinmektedir (DSÖ İstatistikleri, 2020). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018'e göre; doğumların %83'ü hekim, %8'i hemşire, %8'i ebe, %1 diğerleri tarafından yaptırıldığı ve %0.2 hiç yardımsız olarak yapıldığı belirtilmektedir (TNSA, 2019).

Her doğum eşsiz ve benzersizdir (DSÖ, 2021). Bu özellikler doğumu bir fenomene dönüştüren olumlu ya da olumsuz deneyimleri ve algıları içermektedir. Örneğin Gine'de kadınlar doğum sırasında sağlık kurumlarında kendilerine kötü davranıldığı deneyimleri belirtmektedir (Balde et al., 2015). Ürdün'de devlet hastanesi ortamında doğum yapan kadınlar doğum sırasında desteklenmediklerini ve saygısızca davranıldıklarını belirtmektedir (Hussein et al., 2020). Hollanda'da kadınların yaşadıkları doğum deneyimlerine yönelik bir çalışma, evde bir toplum ebesi ile doğum yapan kadınların hastanede bir kadın doğum uzmanı veya ebe ile doğum yapan kadınlara göre daha memnun olduklarını ortaya çıkarmaktadır (van der Pijl et al., 2021). Bunun tam tersi olarak hastanede doğum deneyimlerini olumlu anlatan kadınlarda vardır. Bu kadınlar ise ebeleri ile güçlü ve güvene dayalı ilişkiler kurduklarını belirtmektedirler (Bernhard et al., 2014). Benzer olarak 4 ülkede yapılan bir çalışma; kadınların doğumları sırasında saygısız ve insan onurunu zedeleyen yaklaşımlarla karşılaştıklarını bildirilmektedir (Bohren et al., 2019). Türkiye'de Aktaş ve ark. (2017), yaptığı çalışmada Ebelere verilen empati eğitiminin; annelerin doğumda beklentilerini karşılamada, doğumu ve ebeyi olumlu algılamada etkili olduğu belirtilmiştir. Özellikle doğum yapan kadınların ebelerden beklentileri "gülümsemeyle karşılama, rahatlatma, kendini iyi hissettirme, yüzüne bakarak konuşma, güven verme, ilgili olma, soruna çözüm getirme, cesaretlendirme, açıklayıcı ve yol gösterici olma" yönündedir (Aktaş & Pasinlioğlu, 2017) .

Alan yazında kadınların doğum sırasında ya da süreçte fiziksel ve sözlü taciz, damgalama ve ayrımcılık, bakım eksikliği, doğum yapanlar ve yaptıranlar arasında iletişim bozukluğu, yalnız bırakılma hissi yaşadıkları belirtilmektedir (Bohren et al., 2017; Redshaw & Henderson, 2015). Bu yaklaşımların travmatik olduğu ve doğum sonrası ruh sağlığı bozukluklarına, sonraki gebeliklerde doğum korkusuna ve anne-bebek bağının bozulmasına neden olduğu bilinmektedir (Reed et al., 2017). Avusturalya’da yapılan bir derlemede Travma Sonrası Stres Bozukluğunun doğumdan sonra ortaya çıkmasında, doğumda yaşanan olumsuzlukların etkili olduğu belirtilmektedir (Simpson & Catling, 2016).

Doğumda yaşanan olumsuz deneyimlere karşı kadınların doğumda bakım deneyimlerinin iyileştirilmesi gerektiği, saygılı bakımı, bakım veren ile kadın arasındaki etkili iletişimi ve doğum sırasında kadına yönelik duygusal desteği içeren, kadınların özgüvenini artıran yaklaşımlarla bakımın güçlendirilmesi gerektiği konusunda görüş birliği savunulmaktadır (ICM, 2014; DSÖ, 2014; ACOG, 2016; Tunalp et al., 2015). Kanıt temelli bu savunu, fiziksel ve ruhsal destek ile anne adaylarında pozitif doğum süreci olarak algılanmaktadır (NICE, 2014). DSÖ, 2014 yılında kadınların onurlu ve saygılı doğum bakımı hakları olduğunu belirterek, kurum temelli doğum sırasında, saygısızlık ve istismarın önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına ilişkin bir bildiri yayınlamıştır (WHO Statement, 2014). Ayrıca anne ve yeni doğanların sağlık kurumlarında, bakımı kaliteli ve insan onuruna yakışır şekilde artırmaya yönelik standartlar belirlemiştir. Bu amaçla 2016’da pozitif gebelik deneyimi için doğum öncesi bakım konusunda ve 2018 yılında da doğum sırasında pozitif deneyim için intrapartum bakım konusunda yeni standartlar yayınlamıştır. Böylece pozitif doğum deneyimlerinin ortaya çıkması, doğum yaptıranların bakım standartlarına bağlanmıştır (DSÖ, 2018; DSÖ, 2020).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada evde doğum yapan kadınların, doğumlarını yaptıran, yardım eden kadınlara yönelik metaforik algılarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Kadınların doğumlarını yaptıran kadınları nasıl tanımladığı, nasıl anlamlandırdıkları ve nasıl nitelendirdikleri belirlenmek istenmiştir. Bu bağlamda “evde doğumunuzu yaptıran kadını nasıl tanımlarsınız?” sorusu cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü: Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi ve fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Çalışmanın örneklem seçiminde, amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir.

Nitel araştırma; algıları ve olayları doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül olarak ortaya çıkaran araştırmalardır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Fenomenoloji deseni ise fark edilen, ancak derin ve detaylı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktır (Creswell, 2013). Bu araştırmada evde doğum yapan kadınların “evde doğum yaptıran kadınlara yönelik” metaforlarına ulaşarak, içeriğe ve bağlama uygun beklenti ve istenlerinin ortaya çıkarılması amacıyla fenomenoloji deseni kullanılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer: Çalışma Türkiye’nin Doğu Anadolu bölgesinde Ağrı ilinde Mayıs, Haziran, Temmuz aylarında yapılmıştır. Çalışmanın bu bölgede yapılma nedeni, geleneksel ebe, akraba ve hiç yardımsız yapılan doğumların tüm bölgeler içinde doğu bölgesinde %1.9 olarak en yüksek olmasıdır (TNSA, 2019)

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Bu çalışmanın örneklem seçiminde, amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemine göre; önceden belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumlar çalışılır (Creswell, 2013). Çalışma grubuna alınma ölçütleri; Ağrı ili merkezinde yer alan birinci basamak sağlık kuruluşlarına Nisan, Mayıs, Haziran aylarında başvuran, görüşmeyi kabul eden, son 10 yıl içinde en az bir kez evde canlı doğum yapan, Türkçe konuşabilen ve anlayabilen 20 kadın olarak belirlenmiştir. Kadınlar ile derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Veri toplama araçları: Veriler “Evde Doğum Yapan Kadınları Tanıtıcı Bilgi Formu” ve yarı yapılandırılmış “Derinlemesine Bireysel Görüşme Formu” olarak 2 form ile toplanmıştır. Evde doğum yapan kadınlara “doğumunuzu yaptıran kadını tanımlamak isteseyiz nasıl tanımlarsınız?” şeklinde açık uçlu soru yöneltilmiştir. Görüşmeler bireylerin kendi evlerinde, yüz yüze görüşme yöntemi ile yapılmıştır. Görüşmelerin tamamı katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Verilerin değerlendirilmesi: Veriler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiş ve kategorilere ayrılmıştır. İçerik analizinde yapılan temel işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır (Patton, 2014; Yıldırım & Şimşek, 2016).

Çalışmaya katılan 20 evde doğum yapan kadından elde edilen görüşmeler öncelikle Excel programına aktarıldı. Daha sonra alan yazında önerilen şekilde; kodlama, metafora ulaşma, kategoriye ulaşma şeklinde ortaya konulmuştur. Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak için Miles & Huber’in (1994); önerdiği üzere metaforlar konusunda uzman görüş birliği sağlanmıştır. Alanında uzman psikolog görüşü alınmıştır. Bireylerin ifadeleri ve metaforlar kâğıtlara yazılarak, uzman eşleşmesi sağlanmıştır. Uzmanların ifadelerinden ikisinde eşleşme farklılığı olmuştur. Bu durumda güvenilirlik, 0.98 olarak bulunmuştur.

Etik Uygulamalar: Çalışma için Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Bilimsel Etik Kurulu’ndan ve Ağrı Valiliği’nden izinler alınmıştır. Çalışma grubuna katılan kadınların yazılı onamları alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan kadınların yaşları 25 ile 50 arasında değişmektedir. Okuryazar olmayan beş ve üniversite mezunu bir kadın bulunmaktadır. Diğer kadınlar bu aralıkta farklı eğitim düzeylerine sahiptirler. Çalışmaya katılan kadınlar herhangi bir ücret karşılığında çalışmamaktadırlar. Gelir-gider durumu az olarak belirten yedi, gelirinin giderden fazla olduğunu belirten bir kadın yer almaktadır. Kadınlardan 12’si gelirinin giderine denk olduğunu belirtmektedir. Kadınlara ait sosyo demografik özellikler Tablo.1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Doğum Yapan Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri

Kadınlarmn Özellikleri	Sayı	%
Yaş		
25-35	9	45
36-40	4	20
41-50	7	35
Eğitim durumu		
Okuryazar değil	5	25
Okuryazar	7	35
İlkokul	7	35
Üniversite	1	5
Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	20	100
Gelir Gider Durumu		
Gelir giderden az	7	35
Gelir gidere denk	12	60
Gelir giderden fazla	1	5
Toplam	20	100

Yardıml sever, yardımcı olarak doğum yaptıran kadınlar, anne ve melek metaforları ile; İyi olarak doğum yaptıran kadınlar anne, melek ve nur metaforları ile; Güler yüzlü, sıcakkanlı, samimi olarak doğum yaptıran kadınlar anne ve melek metaforları ile; Bilgili olarak doğum yaptıran kadınlar anne ve ebe metaforu ile; Açıklayıcı, bilgi verici olarak doğum yaptıran kadınlar anne metaforu ile; Güven verici olarak doğum yaptıran kadınlar anne metaforu ile tanımlanmıştır. Kavramsal kategoriler ve metaforlara ait bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Metaforlar ve Kavramsal Kategorileri

Kavramsal Kategoriler	Metaforlar	Metaforik Frekans	Kavramsal Frekans
Yardım sever, yardımcı olarak doğum yaptıran kadınlar	Anne (3), melek (3)	Anne (18)	6
İyi olarak doğum yaptıran kadınlar	Anne (4), melek (2), nur (1)	Melek (7)	7
Güler yüzlü, sıcakkanlı, samimi olarak doğum yaptıran kadınlar	Anne (5), melek (2)	Ebe (1)	7
Bilgili, deneyimli olarak doğum yaptıran kadınlar	Anne (1), ebe(1)	Nur (1)	2
Açıklayıcı, bilgi verici olarak doğum yaptıran kadınlar	Anne (2)		2
Güven verici olarak, tanıdık, bildik kişiler olarak doğum yaptıran kadınlar	Anne (3)	-	3
Toplam	4	27	7

Çalışmaya katılan kadınlar doğumlarını yaptıran kadınlar için anne, melek, nur ve ebe metaforlarını kullanmışlardır. Çalışmaya katılan kadınlardan bazıları birden fazla metafor kullanmışlardır. Evde doğum yaptıran kadınların en sık kullandığı metafor anne olup frekansı 18'dir. Anne metaforunun frekansının yüksek olması kavramsal kategorilerde tüm kavramları karşılıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber nur, ebe metaforlarının frekansı 1 ve melek metaforunun frekansı 7'dir.

Evde Doğum Yaptıran Kadınlara Yönelik Metaforlar

1. Anne

Bu metaforu ortaya çıkaran evde doğum yapan kadınların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

"...Doğumu ben kendim yaptım, kadın da yardım etti, yardımcı bir kadındı, göbeğini kesti, anam gibi, bilgiliydi., İlgileniyodu, birinin seninle ilgilenmesi insanın hoşuna gidiyodu" (G1).

"...ben ağladım, olmuyor olmuyor doğum, kadın yardım etti dedi ıkın, iyi biriydi hiç ba[ğ]ırmadı, ag[ğ]lama dedi, okşadı, anne gibi" (G3).

"...Anam, yemek verdi, çay verdi, başımı bağladı, üşi[ü]me[ye]sin hepsini yaptı, benim kaynanam çok iyidir. Sanki beni dünya ya getirdi, gerçek anne gibi..." (G5).

"...Yani böyle anne gibi mesela anneler nasıl mesela insanın annesi kızına anlatıyodu anlatıyodu aynen o bayanda öyleydi kötü biş[bir şey]i demiyodu o böyle anlattığı zaman kanadım olsa uçacaktım o zaman." (G9).

“...Ebe... çok ilgileniyo[r] böyle bi[r] anne gibi ilgileniyo[r]”. G10

“...Güven verici bi[r] insandı o karşında ki insana güven veriyo[r]du, güvendim. Güler yüzlü tatlı konuşması hadi canım, hadi bi[r] tanem. Kadını kendime çok yakın hissettim, yabancı değil de sanki benim annemmiş gibi sanki. Tanımadığım bi[bir] insan değil mesela sadece samimi olmadığım bi[r]insandı.” (G12).

“...İşte cana yakın kimseye kızma doğum et sen, bir şeyin varsa hepsini saklayan göbek bağıni saklayan götüren işte ne varsa kadın önlüyordu işte. Önlüyo[r]du hepsini saklıyo[r]du götürüyo[r]du, yeri kazıyo[r]du içine göbek bağıni içine koyuyordu ne bilim anne insanın annesi gibi sayıyordu o kadını, çok iyiydi anne gibiydi işte o kadar.” (G14).

“...komşular yanımda kaldı yardım etmek için[için], bü[ö]yle anne gibi, g[k]omşularım yaptırdı, e[i]yi insan[lar]dı, yardımcı oluyo[r]lar...” (G15).

“...Sürekli ebe şey yapıyo[r]du ıkın diye, o kadar yani başka bişi[bir şey] söylemiyo[r]du, yanımdaydı anne gibi ...” (G17),

“...kadın iyi bi[r]isiydi, sıcakkanlıydı anne gibi, ondan yani evden çıkmadım[Ondan doğumu evde yaptım].” (G20).

2. Melek

Melek, metaforu için evde doğum yapan kadınların ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“...sancılarım çoktu, üle[öyle] ağlamışım çok acı çektim, kadın melek gibi biri yardım etti, yoksa kendi kendine doğum yapıy[r]sun.” (G2).

“...Güzel sözler söylüyordu, Ne dedi kurtulacaksın, kadınlar doğum yaptı, ben onların yanındaydım, hep kurtuldular sende kurti[u]li[lu]rsi[u]n (kurtulursun) öyle şey dedi, iyi bir kadın, melek gibi. Kadın hiç bişim[bir şey] değildi, sadece kadın, komşu o kadar...” (G6).

“...Çocuk gelmedi ya çok üzülmüş[tüm] sancım çoktu[r] öyle öteki dünyaya gitmişim, ebe güler yüzlüydü, melek gibi, yardım etti bana, yo[sa]m Zordur...” (G16).

“...ebe yaptırdı doğumu, melek gibi. Kadını kendime çok yakın hissettim...” (G8).

3. Nur

İyi olarak doğum yaptıran kadınlar (1) kavramsal kategorileri içinde “nur” metaforu yer almaktadır. Bu metaforu ortaya çıkaran evde doğum yapan kadının ifadesi aşağıda verilmiştir

“...İyi bi[r] kadın anne gibi valla yemin ederim anne gibi bi[r] melek gibidir o kadın bi[r] melek gibi anne gibi insanın annesi öyle yapmaz... Yani insan içeri girer girmez zannediyo[r] ki nur içeri giriyo[r] valla...” (G7).

4. Ebe

Bilgili olarak doğum yaptıran kadınlar(1) kavramsal kategorileri içinde “ebe” metaforu yer almaktadır. Bu metaforu ortaya çıkaran evde doğum yapan kadının ifadesi aşağıda verilmiştir

“...Orda (hastanede) hangi görevi yapıyorlarsa biz bur[a]da iki katını yaparız... benim [görümcem] bir ebe gibi biliyor zaten her şeyi yapı[yo]ruz.” G(19).

5. Doğumunu kendi annesi yaptıranlar

Araştırmaya katılan 2 kadının doğumunu kendi annesi yaptırmıştır. Bu kadınların biyolojik anneleri ile ilgili kavramsal kategorileri yardım sever, yardımcı olarak doğum yaptıran kadınlar ve güler yüzlü, sıcakkanlı, samimi olarak doğum yaptıran kadınlar kavramsal kategori içinde yer almaktadır. Ancak metafor kullanmamaktadırlar.

“Annem doğumumu yaptırdı, hoşuma gitti çünkü sert tavırları yoktu zaten sert tavırları olsaydı anneyi bile kabul etmezdim.” (G11).

“Annem yanımdaydı, ablam yanımdaydı, onlar yardımcı oluyo[r]lar. Allah'ta izin veriy[o]r[çocuk kendi kendine oluyo[r]. Yardım etmek için ıkın çokta fazla kendini zorlama yavaşça ıkın öyle dediler sağ olsunlar yardım ettiler.” (G13).

TARİŞMA

Bu araştırma, evde doğum yapmayı tercih eden kadınların doğumlarını yaptıran kadınlara yönelik sahip oldukları bilişsel yapıyı metaforlar aracılığıyla keşfetmeyi amaçlamıştır. Araştırmada ortaya çıkan anne, melek, ebe, nur metaforları, kavramsal kategori olarak adlandırılan alanda hangi duygu ve istence hizmet ettiğini göstermektedir. Bu duygu ve istençlerin ise doğum yaptıranlardan beklenen, yardımseverlik, bilgelik, açıklayıcılık, güler yüzlülük, güven vericilik ve toplamda iyilik olduğu görülmektedir.

Uluslararası yapılan çalışmalarda ebelerin destekleyici, açıklayıcı bilgi vermeleri ve iyi davranmaları ile doğum sürecine ilişkin korkularının azaltıldığı ve pozitif bir doğum süreci yaşadıkları belirtilmektedir. (Dahlen et al., 2008; Tokat, 2016; Khresheh et al., 2019). Hollanda'da yapılan bir çalışma doğumda, alan gizliliğinin %64, saygının %53.3, iletişimin %45.1 ve özerkliğinin %36.2 önemli olduğunu belirtmiştir (van der Pijl et al., 2021). Bu bağlamda, kadınlar doğum sürecine odaklanarak süreçte “duygusal ve fiziksel desteği kim bana sağlar?” sorusuna yanıt aradığı görülmektedir. Kimin saygılı ve insan onuruna yakışır şekilde davranacağı, süreçte kime güveneceği, kimden bilgi alacağı ve kimin iyi tutum sergileyeceği düşüncesinden hareketle kadınların doğumlarını yaptıran kadınları seçerek, birincil kazanç olarak kendilerini iyi hissedecekleri süreci seçtikleri yapılan çalışmalarda görülmektedir (Odent, 2011; Dahlen et al., 2008; Khresheh et al., 2019). Doğum sırasında kadınlara kötü muamelenin ne olduğuna dair 34 ülkede yürütülen 65 araştırmaya dayalı bir tipoloji çalışmasında (2015) ortaya çıkan; fiziksel ve sözlü taciz, damgalama ve ayrımcılık, profesyonel bakım standartlarının karşılanamaması, doğum yapanlar ve doğum yaptıranlar arasında zayıf uyum, sağlık sistemi koşulları ve kısıtlamaları, kadınların sağlık kurumlarında, doğum sırasında yaşadıkları olumsuz tutum ve yaklaşımlar olarak belirtilmiştir (Bohren, et al., 2017).

Sağlık kurumunda olumsuz yaklaşım düşüncesinin evde doğum kararında etkili olduğu bilinmektedir (Parmar et al., 2013; Downe et al., 2018). Ev, mekanın ötesinde doğumunu

yaptıran kişiyi ve yaklaşımı seçme olanağını da içinde barındırmaktadır. Doğum yapan kadınlar, hastanede kendilerine “bir parça et gibi davranıldığı” algısına neden olan yaklaşımdan uzaklaşmak için evde doğum kararı vererek aslında saygın “annelik alanına” sahip çıkmaktadır (Reed et al., 2017). Hastane doğumu sırasında, “kendimi bir sınav hayvanı gibi hissettim, ayaklarınız havada, nöbet vardiyaları değişiyordu...” şeklinde bir kadının ifadesinde (Bernhard et al., 2014), doğumun öznesi değil de nesnesi gibi hissettiği algısı görülmektedir. Oysa kadınlar sağlık personeli yaklaşımının güven vermesi, bilgi vermesi, doğuma hazırlaması, saygılı olması gibi kavramlara hizmet etmesini istemektedir (Blais, 2002; Aktaş et al., 2015). Yapılan bir çalışma hastanede doğum yapan kadınların kendilerini prosedürlere uymaya zorlamak için yalanlar ve tehditlere başvuran bakım personellerinin olduğunu, şiddet içeren eylemlere de maruz kaldığını belirtmektedir (Reed et al., 2017). Nitel bir çalışmada evde doğum yapan kadın, doğum yaptıran kadını “sorularım için bana zaman ayırması ve bir eski arkadaş gibi samimi yaklaşması benim için olumluydu” şeklinde ifade etmiştir. Metaforik bağlamda “arkadaşlık” ile ilişkilendirilen kavramsal kategoride yakınlık olarak nitelendirilen bu yaklaşım, çalışmada G12 tarafından ifade edilen “*Kadını kendime çok yakın hissettim, yabancı değil de sanki benim annemmiş gibi sanki, tanımadığım bi[bir] insan değildi*”(G12) ifadesi ile benzerlik göstermektedir (Bernhard et al., 2014). Arkadaş gibi olmak ya da anne gibi olmak metaforları kadınların Lakoff & Johnson (2003), tarafından belirtilen, metaforların düşüncenin bağlamından ayrılmadan farklı yansıtılması amacına hizmet etmektedir. Çalışmada da yakınlık, güven duygusu, yabancı olmama kavramsal kategorilerinde de bu amaçlar yansıtılmıştır (Tablo.2). Amerika’da Uluslararası Lamaze Organizasyonu, doğum sırasında anne adayının yanında sevdiği, tanıdığı birinin bulunmasının kadının doğuma ilişkin negatif duygularını azalttığını ve güven duygusunu artırarak süreci kolaylaştırdığını belirtmektedir (Lothian, 2014; lamaze international, 2021). Bir çalışmada gebelerin çoğunluğunun, sorunlarını daha rahat paylaşabilmeleri ve ebelere daha kolay güven duymalarında temel unsurun “dinleme” ve “yakınlık” olduğu belirtilmektedir. Ayrıca davranışsal olarak gebelerin ebelerden beklentileri olarak “saygı”, “güler yüzlülük” ve “ilgi” ilk üç sırada yer almaktadır (Çankaya ve ark., 2014). Bu sonuçlar anne, melek ile çalışmanın metaforik bağlamında yansıtılmaktadır. Ayrıca kavramsal kategorilerde, güler yüz, yakınlık, güven duygusu ile ifade edilmektedir. DSÖ’de kadının, doğum ve doğum sırasında güvenilir duygusal, psikolojik ve doğum eylemine ilişkin pratik desteğe eriştiğinde, hem doğum deneyiminin hem de sağlık sonuçlarının iyileşebileceğini belirtmektedir (DSÖ, 2018). Bu bağlamda çalışmanın hem metaforları hem de kavramsal kategorileri, doğum yapan kadınların beklentilerini özerkliğine, onuruna, duygularına ve seçimlerine saygıyı kapsayacak şekilde genişletildiğinde, optimal pozitif doğum deneyimi sağlanabileceğini göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Evde doğumun metaforik bağlamını tek bir kavram ile açıklamak zordur. Ancak doğum yaptıran kadınlardan, doğum yapanların ne istediği açıktır. Kadınların istediği; yakınlık, bilgellik, samimiyet, açıklayıcılık ve yardımseverliktir. Doğumun tanımı evrensel olarak tektir, ancak doğum yapma deneyimi bireyseldir ve deneyimleyeninin bilişsel kıvrımlarında gizlidir. Bu bilişsel kıvrımlar anne, melek, nur, ebe metaforlarını ortaya çıkarmaktadır. Yardım sever, yardımcı, iyi, güler yüzlü, sıcakkanlı, samimi, bilgili, açıklayıcı, bilgi verici, güven verici kadınlar olarak doğum yaptıranların özellikleri kavramsal kategoriler olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada ortaya çıkan bu kavramsal kategoriler DSÖ’nün küresel olarak önerdiği “saygılı anne bakımı” kavramına entegre edilirse ve doğum yaptıran sağlık personellerine kazandırılacak yeterlilikler ve farkındalıklar ile sağlık kurumları kadınlar için “konforlu doğum, saygılı doğum, insan onuruna yakışan doğum, insan hakkını ihlalsiz doğum” sunulan merkezler olarak hizmet verebilir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Nitel araştırmaların çalışma gruplarının özneliği, çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Ayrıca geçmiş deneyime yönelik sorulan sorular hafıza faktörü ile ilişkilendirilebilir.

Yazar Katkıları

Fikir; GÇ, SAÖ; Tasarım: GÇ, SAÖ; Denetleme: SAÖ; Kaynaklar ve Malzemeler: GÇ, SAÖ; Verilerin toplanması: GÇ, SAÖ Analiz ve/veya Yorum: GÇ, SAÖ Literatür Taraması: GÇ; Makale Yazımı GÇ; Eleştirel İnceleme: SAÖ.

Çıkar çatışması: Yok

Finansal destek: Yok

Teşekkür: Çalışmaya katılan öğrenci ve ailelerine teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Aktaş, S. & Pasinlioğlu, T. (2017). Ebelere verilen empati eğitiminin postpartum dönemdeki annelerin beklentilerini karşılama, doğumu ve ebeyi algılama düzeyine etkisi. *Jinekoloji - Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi*, 14(2)60 – 65
- American College of Obstetricians and Gynecologists (2017). Planned home birth. Committee Opinion No.697 Obstetrics and gynecology, 129(2), 117-122
- Balde, M. D., Diallo, B. A., Bangoura, A., Sall, O., Soumah, A. M., Vogel, J. P., & Bohren, M. A. (2017). Perceptions and experiences of the mistreatment of women during childbirth in health facilities in Guinea: a qualitative study with women and service providers. *Reproductive health*, 14(1), 3. <https://doi.org/10.1186/s12978-016-0266-1>
- Bernhard, C., Zielinski, R., Ackerson, K. & English, J. (2014). Home birth after hospital birth: women's choices and reflections. *Journal of midwifery & women's health*. 59 (2) :160–166. doi: 10.1111/jmwh.12113
- Blais, R. (2002). Are home births safe? *Canadian Medical Association Journal*. 166(3):335-336. PMID: 11868643
- Bohren, M A., Mehrtash, H., Fawole, B., Maung, T. M. & Balde, M.D. et al.. (2019). How women are treated during facility-based childbirth in four countries: a cross-sectional study with labour observations and community-based surveys. *Lancet*, 394(10210); 1750-1763. doi: 10.1016/S0140-6736(19)31992-0.
- Coburn, J. & Doering, J.J. (2021). Deciding on Home Birth. *Journal of Obstetric. Gynecologic & Neonatal Nursing*, 50(3): 289-299. doi.org/10.1016/j.jogn.2021.01.001
- Creswell, J.W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni.(Çev:M. Bütün; Ş.B. Demir) Ankara: Siyasal Kitabevi
- Çankaya, S., Ak, A., Polat, Y., Filiz, F. & et al..(2014). Doğum İçin Başvuran Gebelerin Empatik İletişim Beklentilerinin Ebeler Tarafından Karşılama Durumu. *Genel Tıp Dergisi*, 24 (1): 7-14.
- Dahlen, H. G., Barclay, L. M., & Homer, C. (2008). Preparing for the first birth: mothers' experiences at home and in hospital in Australia. *The Journal Of Perinatal Education*, 17(4): 21-32. doi.org/10.1624 / 105812408X364143

- Downe, S., Finlayson, K., Oladapo, O., Bonet, M., & Gülmezoglu, A. M. (2018). What matters to women during childbirth: a systematic qualitative review. *PloS one*, 13(4). doi: 10.1371/journal.pone.0194906.
- Gallese, V., & Lakoff, G. (2005). The brain's concepts: The role of the sensory–motor system in conceptual knowledge. *Cognitive Neuropsychology*, 22(3-4):455–479. doi:10.1080/02643290442000310
- Hussein, S.A.A.A., Dahlen, H.G., Ogunsiyi, O. & et al. (2020). Jordanian women's experiences and constructions of labour and birth in different settings, over time and across generations: a qualitative study. *BMC Pregnancy & Childbirth*. 20(357). doi.org/10.1186/s12884-020-03034-3
- International Confederation of Midwives (ICM) (2014). Keeping Birth Normal Czech Republic, Prague CouncilMeeting;2014.https://www.nurse.or.jp/nursing/international/icm/basic/statement/pdf/Keepin_Birth_Normal_en.pdf
- Khresheh, R., Barclay, L., & Shoqirat, N. (2019). Caring behaviours by midwives: Jordanian women's perceptions during childbirth. *Midwifery*, 74, 1-5. doi: 10.1016/j.midw.2019.03.006
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press
- Lamaze international (2021). Erişim Adresi:<https://www.lamaze.org/childbirth-educators>
- Levine, P.M. (2005). *Metaphors and Image of Classrooms*. Education Resources Information Center. doi.org/10.1080/00228958.2005.10532066
- Lothian A.J. (2014). Promoting optimal care in childbirth. *The Journal of Perinatal Education*, 23(4):174-7.doi:10.1891 / 1058-1243.23.4.174.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks California: Sage Publications
- Morgan, G.(1997). Reflections on Images of Organization and Its Implications for Organization and Environment. *Organization & Environment*, 24(4): 459-478. doi.org/10.1177/1086026611434274
- NICE, (2014). Birmingham's dedicated home birth service (CG190). Erişim adresi: <https://www.nice.org.uk/guidance/cg190/chapter/Recommendations#place-of-birth>
- Parmar, A., Khanpara, H., & Kartha, G. (2013). A study on taboos and misconceptions associated with pregnancy among rural women of Surendranagar district. *Healthline Global Journal of Healthcare*, 4(2): 4
- Patton, Q.M. (2014). *Nitel Araştırmaların Desenlenmesi*, 5. Bölüm. *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*.(Çev: M.Bütün; S.B., Demir) 3. Baskı, Ankara: Pegem Akademi
- Reed, R., Sharman, R. & Inglis, C. (2017). Women's descriptions of childbirth trauma relating to care provider actions and interactions. *BMC Pregnancy Childbirth* 17(21). <https://doi.org/10.1186/s12884-016-1197-0>
- Simpson, M. & Catling, C. (2016). Understanding psychological traumatic birth experiences: A literature review. *Women and Birth*, 29(3): 203–207. doi: 10.1016/j.wombi.2015.10.09.

- TDK (2020). Güncel Türkçe Sözlük. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi:15.02.2021
- Tokat, M. A. (2016). Disfonksiyonel doğum: Genel bakış açısı. Mete S (Ç.Edit). Doğum süreci el kitabı. 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Tıp Yayınevi, sayfa no:24-37.
- Tunalp, Ö., Were, W. M, MacLennan, C. & Oladapo, O.T. (2015).Quality of care for pregnant women and newborns-the WHO vision. BJOG: an international journal of obstetrics and gynaecology, 122 (8): 1045-1049. doi: 10.1111/1471-0528.13451
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA), 2019. Doğum hizmetleri. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye erişim adresi: <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/>
- van der Pijl, M.S.G., Kasperink, M., Hollander, M. H., Verhoeven, C., Kingma, E. & de Jonge, A. (2021). Client-care provider interaction during labour and birth as experienced by women: Respect, communication, confidentiality and autonomy. PLoS ONE 16(2): e0246697. doi.org/10.1371/journal.pone.0246697
- WHO (2014). WHO Statement, 2014. WHO World Health Statistics. (2014). Geneva. Erişim Adresi: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112738/1/9789240692671_eng.pdf
- WHO (2016). Recommendations on Antenatal Care for A Positive Pregnancy Experience. Geneva:WHO,2016
- WHO (2017). Recommendations on maternal health: guidelines approved by the WHO Guidelines Review Committee. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/259268>. License: CC BY-NC-SA 20163.0 IGO
- WHO (2018). Intrapartum care for a positive childbirth experience. 2018. Erişim Adresi: <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/260178/1/9789241550215-eng.pdf?ua=1%0Ahttp://www.who.int/reproductivehealth/publications/intrapartum-care-guidelines/en/>
- WHO (2019). Maternal Mortality. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/maternal-mortality>
- WHO (2020). World Health Statistics 2020 visual summary Erişim Adresi: <https://www.who.int/data/gho/whs-2020-visual-summary> Erişim Tarihi: 15.02.2020
- WHO (2021). Mother health. Erişim Adresi: https://www.who.int/health-topics/maternal-health#tab=tab_1 Erişim Tarihi: 25.03.2021
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Nitel veri analizi. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (10.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yob, I.M. (2003). Thinking Constructively with Metaphors. Studies in Philosophy and Education, 22(2): 12-138. doi: 10.1023/A:1022289113443